

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTI

Täydentävän kuulemisen tausta-aineisto

Sisällys

Taustaa	3
1. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin päivittäminen	4
1.1 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	4
1.2 Kohteiden arviointikriteerit	5
1.3 Syyt inventoinnin päivittämiseen	6
2 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin eteneminen	8
2.1 Päivitysinventoinnin toteutus ja valtakunnallisen näkökulman varmistaminen	8
2.2 Ensimmäinen lausunto- ja kuulemiskierros (2016)	9
2.3 Saatujen lausuntojen ja kannanottojen vaikutus inventointiin	10
2.3.1 Yleiset huomiot	10
2.3.2 Yksittäisiä maisema-alue-ehdotuksia koskeva palaute	12
3. Maisema-alueet osana alueiden- ja maankäyttöä	13
3.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ja valtakunnalliset inventoinnit	13
3.2 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden oikeusvaikutukset ja huomioon ottaminen	14
4. Lähteet	17
Liitteet:	
Liite 1. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointiin esitettävät muutokset, poistot ja täydennykset.	
Liite 2. Kartta päivitysinventoinnissa esitettävistä valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista	
Liite 3. Esitys valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista maakunnittain ja kunnittain	

Taustaa

Ympäristöministeriö julkisti 18. tammikuuta 2016 esityksen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinniksi. Päivitysinventoinnin ohjausryhmän (MAPIO) laatima esitys asetettiin samalla julkisesti kuultavaksi ja lausuntokierrokselle.

Saatu palaute käsiteltiin ympäristöministeriössä yksityiskohtaisesti ja sen pohjalta toteutettiin täydentäviä inventointeja useilla alueilla vuoden 2018 aikana. Täydentäviin inventointeihin ja muihin alueita koskeviin tietoihin tukeutuen ympäristöministeriö on päivittänyt esitystään ja pyytää nyt lausuntoja ja kannanottoja muutetuista aluerajoista, uusista alueista sekä yhdestä poistettavaksi esitettävästä alueesta (liite 1).

Päivitetty esitys valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi on tämän asiakirjan liitteenä (liitteet 2 ja 3).

Ympäristöministeriö viimeistelee päivitysinventoinnin virkamiesvalmisteluna tämän lausunto- ja kuulemiskierroksen sekä keväällä 2016 esitetyn palautteen pohjalta. Päivitysinventoinnin valmistuttua ympäristöministeriö esittää valtioneuvostolle sen hyväksymistä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT, *Valtioneuvoston päätös...* 2017) tarkoittamaksi viranomaisen laatimaksi valtakunnalliseksi inventoinniksi. Inventoinnin on näin ollen määrä korvata valtioneuvoston 5. tammikuuta 1995 tekemän periaatepäätöksen mukainen, tällä hetkellä voimassa oleva valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita koskeva inventointi (*Valtioneuvoston periaatepäätös...* 1995).

1. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin päivittäminen

1.1 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Ympäristöministeriön asettama maisema-aluetyöryhmä selvitti vuosina 1986–1992 Suomen arvokkaat kulttuuri- ja luonnonmaisema-alueet (*Arvokkaat maisema-alueet...* 1992). Työryhmän toteuttaman valtakunnallisen inventoinnin perusteella valtioneuvosto teki 5. tammikuuta 1995 periaatepäätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä. Päätös sisälsi 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Periaatepäätöksessä luotiin pohja myös maisemanhoidon rahoitusjärjestelmille sekä maisema-alueiden huomioon ottamiselle viranomaistyössä (ks. Maisemanhoito... 1992).

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavia esimerkkejä suomalaisesta kulttuuri- ja luonnonperinnöstä. Arvokkaiksi tunnistetut maisemat ovat syntyneet ihmisen ja ympäristön pitkäaikaisen vuorovaikutuksen tuloksena, ja niillä harjoitettavan elinkeinotoiminnan katsotaan kuvastavan erityisen arvokkaalla tavalla maisemaa muokanneita ylisukupolvisia jatkumoitteita. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden on tarkoitus tuoda maisemissa havaittavat arvotekijät osaksi alueiden- ja maankäytön suunnittelua sekä kannustaa paikallisia toimijoita hoitamaan ja ylläpitämään maisemiaan. Lisäksi maisema-alueiden avulla tahdotaan lisätä ihmisten tietoisuutta kulttuuriympäristön historiallisista kerrostumista ja ekologisesta monimuotoisuudesta. Useat maisema-alueet ovat kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti merkittäviä identiteettitekijöitä.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat vakiintuneet 25 vuoden kuluessa osaksi suomalaista alueidenkäytön suunnittelua. Ne on sisällytetty maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 22 §:n mukaisesti valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin (VAT) valtakunnallisena viranomaisten laatimana inventointina. MRL:n 24 §:n mukaisesti valtion viranomaisten tulee ottaa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet huomioon toiminnassaan, edistää niiden toteuttamista sekä arvioida toimenpiteidensä vaikutuksia aluerakenteen ja alueiden käytön kannalta. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta on huolehdittava edistämällä niiden toteuttamista.

Maisema-alueiden avulla tahdotaan tukea suomalaisen maaseudun elinvoimaisuutta, sillä kulttuurihistoriallisesti arvokas maisema perustuu edelleen jatkuviin alkutuotannon elinkeinoihin. Suomalainen maaseutu on muuttunut viime vuosikymmeninä elinkeinorakenteeltaan yhä monimuotoisemmaksi kokonaisuudeksi, joka on tiiviissä vuorovaikutussuhteessa paitsi lähimpien kaupunkialueiden myös laajempien tuotannon, liikkumisen, asumisen ja kulutuksen verkostojen kanssa. Maisema-alueet voivat osaltaan auttaa maaseutua sopeutumaan jatkuvaan muutokseen tukemalla ekologisesti, maisemallisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä.

Monille valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille on kohdistettu alueiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistäviä hanke pohjaisia hoitotoimia, joiden avulla alueiden maisemallisia, kulttuurisia ja ekologisia arvoja on turvattu ja edistetty. Jotkin maisema-alueet ovat myös vakiintuneet vetovoimatekijöiksi, ja niillä on laadittu toimintamalleja maisemanhoidon kautta rakentuvalla yhteistyö- ja yritystoiminnalle. Esimerkki maisema-alueille kohdistuvasta kehityshankkeesta on meneillään oleva Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n sekä ProAgria Etelä-Suomi ry / Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen toteuttama *Kylään maisemaan – maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina* -hanke (Kylään maisemaan... 2018).

1.2 Kohteiden arviointikriteerit

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnissa on tarkasteltu elinvoimaisia, luonnon- ja kulttuuriarvoiltaan monipuolisia maatalousmaisemia, jotka ilmentävät poikkeuksellisen edustavasti maisemamaakunnalleen ja -seudulleen ominaisia maisemapiirteitä. Valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi on esitetty myös muiden alkutuotannon elinkeinojen, kuten saaristoelinkeinojen, erätalouden, metsätalouden sekä poronhoidon ja muiden saamelaiselinkeinojen kulttuurimaisemia. Aluevalikoimaan sisältyy lisäksi historiallisia maisemamatkailukohteita ja kulttuurisesti merkittäviä luonnonmaisemakokonaisuuksia.

Päivitysinventoinneissa käytetyt arviointikriteerit pohjautuvat ensimmäiseen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointiin. Tuolloin linjattiin, että maisema-alueiden tulee kattaa jokaisen maisemamaakunnan ja maisemaseudun olennaisimmat piirteet. Maisemamaakunnat ja maisemaseudut perustuvat luonnon- ja kulttuuripiirteiden alueelliseen yhteisvaihteluun, ja ne on määritelty *Maisema-alueityöryhmän mietinnössä I* (Maisemanhoito... 1992).

Maisemamaakuntien muodostaman alueellisen ja temaattisen rungon ohella päivitysinventoinnin painopisteitä on ohjannut *Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen* (2000/2006) määritelmä maisemasta alueena ”sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta”. Määritelmään perustuen maisema-alueiden rajauksissa on otettu näkymäalojen lisäksi huomioon alueilla ilmenevät vuorovaikutussuhteet sekä kylien ympärille muovautuneet, perinteisiin maankäyttötapoihin perustuvat alueet ja niille annetut merkitykset.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnissa on kiinnitetty johdonmukaisesti huomiota alueiden luonnonpiirteisiin, kulttuuripiirteisiin ja maisemakuvaan. Arvoluokitukseen vaikuttavat tekijät on määritelty inventoinnin ohjeessa (*Inventointiohje* 2010). Näistä tärkeimpiä ovat:

- luonnon monimuotoisuus ja luonnonpiirteiden edustavuus;
- maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja jatkuvuus;
- kulttuuripiirteiden edustavuus ja harvinaisuus;
- maiseman symboli- ja identiteettiarvot;
- maisemakuvan yhtenäisyys ja vaikuttavuus;
- maisemamaakunnan erityispiirteiden ilmeneminen;
- perinteisestä maisemarakenteesta poikkeavien elementtien vähäisyys;
- maiseman ja alkutuotannon tiiviin ja jatkuvan sidoksen takaava elinvoimaisuus;
- sekä uusien tuotantomaisemien tasapainoinen sopeuttaminen perinteiseen maisemarakenteeseen.

Päivitysinventoinnissa on nostettu esille joitakin ensimmäisessä inventoinnissa vähälle huomiolle jääneitä teemoja. Näitä ovat muun muassa saamelaiskulttuuri, saaristoelinkeinot, toisen maailmansodan jälkeisen pika-asutuksen maisemat, metsä- ja eräkulttuuri sekä soiden hyötykäyttö ja merkitys osana suomalaista kulttuurihistoriaa. Lisäksi päivitysinventoinnissa on mahdollisuuksien mukaan arvioitu maisemassa viime vuosikymmeninä tapahtuneita muutoksia.

Inventointiohjeessa esitettyjen kriteerien täyttymistä ja niiden välisiä painotuksia on arvioitu tapauskohtaisesti. Jotkin alueet on voitu katsoa arvokkaiksi, vaikka ne ovat täyttäneet vain muutaman kriteerin, esimerkiksi silloin kun ne ovat ilmentäneet erityisen havainnollisesti tiettyä maisematyyppiä tai kun niiden maisemakuva on ollut poikkeuksellisen ehjä ja edustava. Toisilla alueilla arvoa on nostanut

useiden arvotekijöiden edustava yhteisvaihtelu. Saamelaiskulttuuriin liittyvien maisemien inventoinnissa on hyödynnetty porotalouteen ja muuhun saamelaiskulttuuriin kytkeytyvää maisemäkäsitteistöä.

Inventointiin sisältyy myös valtakunnallisesti hyvin tunnettuja, maisemaltaan ja kulttuurihistorialtaan huomattavia kohteita, jotka eivät suoranaisesti liity elinkeinoihin. Tällaisia maisemanähtävyyksiä arvioitaessa on kiinnitetty erityistä huomiota maisemakuvaan, luonnonpiirteisiin sekä kohteiden kulttuuriseen historiaan. Maisemanähtävyyksiin lukeutuu luonto- ja maisemamatkailukohteina tunnettuja näköalapaikkoja, maisemallisesti ainutlaatuisia luonnon- ja kulttuurimaisemakokonaisuuksia sekä symboli- ja identiteetti-arvoltaan huomattavia maisemakohteita.

Vähän näkyviä kulttuurivaikutuksia sisältävät luonnonmaisemat on jätetty inventoinnin ulkopuolelle silloin kun niillä ei ole katsottu olevan erityistä merkitystä maisemanähtävyyksinä. Luonnonpiirteet ovat kuitenkin olleet olennainen osa maisema-alueiden valintakriteereitä, ja inventointityössä on kiinnitetty huomiota luonnon- ja kulttuuripiirteiden väliseen suhteeseen sekä muissa inventoinneissa ja selvitystyöissä tunnistettuihin luonnonarvoihin.

Kaupunkialueita ja taajamia ei ole lähtökohtaisesti inventoitu. Urbaaneja tai taajamoituneita alueita on mukana lähinnä sellaisilla maisema-alueilla, joiden rajaukset ulottuvat kaupunkialueiden tuntumaan, sekä laajoissa maaseutumaisemakokonaisuuksissa, joissa kirkonkylät tai muut taajamat sisältyvät erottamattomasti alueen perinteiseen elinkeinomaisemaan. Valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian (*Kulttuuriympäristöstrategia... 2014; Kulttuuriympäristö yhteisenä... 2015*) toimeenpanosuunnitelmassa mainittu kaupunkimaisemien ja yleisemminkin perinteisen maaseudun tai alkutuotannon ulkopuolelle jäävien maisemien määrittely ja luettelointi on jätetty myöhemmin toteutettavaksi.

Päivitysinventoinnissa on keskitytty maisematason arviointiin, joten siinä ei ole tarkasteltu yksittäisiä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Inventointia toteutettaessa on katsottu, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edellyttämä rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteiden huomioon ottaminen on turvattu valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) inventoinnilla (Valtakunnallisesti merkittävät... 2010). Maisema-alueiden inventointiin ei ole sisällytetty myöskään perinnebiotooppien systemaattista inventointia, mutta valtakunnallisessa perinnebiotooppien inventoinnissa (Vainio ym. 2001) tai maakunnallisissa perinnebiotooppien kartoituksissa tunnistetut arvokohteet on otettu huomioon maisema-alueita kartoitettaessa.

Inventoinnin ulkopuolelle on jätetty sellainen maaseudun elinkeinomaisema, jonka ei katsota edustavan perinteiseksi tulkittavien tuotantomuotojen synnyttämää jatkumoa. Tällaista maisemaa ovat esimerkiksi tehokkaan metsätalouden, turvetalouden, maa-ainesten oton, energiantuotannon, teollisen toiminnan tai kaupan synnyttämät ympäristöt.

1.3 Syyt inventoinnin päivittämiseen

Luonnonvoimien ja ihmistoiminnan vuorovaikutuksen myötä syntyneet kulttuurimaisemat kuvastavat paitsi eri aikakausien elinkeinoja myös ympäristön, maankäytön ja yhteiskunnan muuttumista. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinneissa on tarkasteltu ensisijaisesti maaseudun elinkeinomaisemaa, johon vaikuttavat muun muassa maatalouden tuotantotapojen ja -teknologian kehitys, yhteiskunta- ja elinkeinorakenteen muutos sekä maatalouspolitiikan tavoitteiden ja painopisteiden vaihtelu. Maiseman muutokset näkyvät ensisijaisesti paikallisella tasolla ja ilmentyvät paikallisen toiminnan tuloksena. Siksi perinteistä ja elinkeinotoiminnan jatkumoista kertova muutos ja sen synnyttämä kerroksellisuus ovat olennainen osa kulttuurimaisemaa ja siihen liittyviä tulkintoja.

Ensimmäisen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin jälkeen suomalaisen maaseudun maisemien kehitykseen ovat vaikuttaneet muun muassa Suomen jäsenyys Euroopan unionissa (EU) ja Euroopan laajuinen yhteinen maatalouspolitiikka (YMP/CAP) tukijärjestelmineen. Yleisimpiä kehityskulkuja ovat olleet maatilojen keskimääräisen koon kasvu ja maatalousyrittäjien sekä moneen tuotannonalaan panostavien tilojen määrän väheneminen. Samaan aikaan maa- ja metsätalousteknologioiden kehitys sekä maaseudulta kaupunkialueille suuntautuvan työssäkäynnin, matkailuyrittämisen ja maaseudulla sijaitsevien kakkosasuntojen lisääntyminen ovat vaikuttaneet maaseudun alueelliseen ja toiminnalliseen rakenteeseen synnyttäen uudenlaisia maisemia ja maisemaan kohdistuvia tarpeita.

Nämä tekijät ovat johtaneet monilla alueilla elinympäristöjen monimuotoisuuden vähenemiseen, kaupunkien ja kaupunkimaisten alueiden läheisen maaseudun osittaiseen taajamoitumiseen, haja-asutusalueiden autoitumiseen sekä käytöstä poistuneiden peltojen umpeenkasvuun tai metsittämiseen. Joillakin alueilla maisemia on muuttanut myös tuotantoalan muutos, kuten siirtyminen kotieläintuotannosta kasvinviljelyyn. Nämä kansalliset, alueelliset ja paikalliset ilmiöt yhdessä ilmastonmuutoksen ja biodiversiteetin heikentymisen kaltaisten maailmanlaajuisten kehityskulkujen kanssa lisäävät tarvetta ymmärtää maiseman muutosta ja vahvistaa ajan tasalla olevaa tietopohjaa.

Päivitysinventoinnissa on selvitetty suomalaisen maaseudun elinkeinomaisemien nykyistä tilaa ja kerätty maisemia koskevan valtakunnantasoista ajankohtaista tietoa alueidenkäytön suunnittelun tueksi. Inventoinnin päivittämisen tarvetta ovat lisänneet myös 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla toteutetut alueidenkäyttöä ohjaavan lainsäädännön muutokset, valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnin (RKY) päivitys sekä kasvanut tarve varmistaa maisemaan liittyvien suunnitteluelvoitteiden ja tukien oikeudenmukainen kohdentuminen.

Inventointi vastaa lisäksi Euroopan neuvoston laatiman *Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen* (2000/2006) tavoitteisiin. Sitä koskeva hyväksymiskirja ja siihen liittyvä laki (14/2006) tulivat Suomessa voimaan 1. huhtikuuta 2006. Yleissopimuksen 5. artiklassa sopimusosapuolet sitoutuvat muun muassa tunnustamaan lainsäädännössään maisemat olennaiseksi osaksi ihmisten ympäristöä, laatimaan ja toteuttamaan maisemansuojeluun, -hoitoon ja -suunnitteluun tähtäävää maisemapolitiikkaa sekä ”ottamaan käyttöön menettelytapoja, joiden kautta yleisö, paikallis- ja alueviranomaiset ja muut asianosaiset voivat osallistua [...] maisemapolitiikan määrittämiseen ja toteuttamiseen”. Lisäksi sopimusosapuolet sitoutuvat ”sisällyttämään maisemanäkökohdat alue- ja kaupunkisuunnittelupolitiikkaansa sekä kulttuuri-, ympäristö-, maatalous-, sosiaali- ja talouspolitiikkaansa ja muihin toimintaohjelmiin, joilla saattaa olla suoraa tai välillistä vaikutusta maisemaan”.

Sopimuksen toimenpiteitä käydään läpi sen 6. artiklassa, jonka mukaisesti kukin yleissopimuksen allekirjoittanut taho sitoutuu muun muassa:

- tunnistamaan maisemansa koko alueellaan;
- analysoimaan maisemien ominaispiirteet ja niitä muuttavat tekijät;
- kiinnittämään huomiota muutoksiin; sekä
- arvioimaan näin määritetyt maisemat ottaen huomioon asianosaisten ja väestön niille antaman erityisarvon.

Päivitysinventointi toteuttaa osaltaan näitä Suomea sitovia toimenpiteitä.

Päivitysinventoinnin avulla on pyritty myös vähentämään päällekkäisyyksiä muiden kulttuuriympäristöä käsittelevien inventointien kanssa. Erityisesti inventoinnissa on kiinnitetty huomiota valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ja valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY)

keskinäiseen suhteeseen. Joissakin aiemmin valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi määritellyissä kohteissa on katsottu, että kulttuuriympäristön maisemalliset arvot tulevat turvatuiksi RKY-inventoinnin ja siinä esitettyjen arvotekijöiden avulla. Vastaavasti päivitysinventointiin on otettu mukaan vuonna 2009 vahvistettujen RKY-kohteiden ulkopuolelle jääneitä maisemallisesti huomattavia kohteita. Linjauksella on haluttu selkeyttää maisemien ja kulttuuriympäristöjen arvokohteiden käsittelyä suunnittelussa ja helpottaa siten paitsi suunnitteluviranomaisten työtä myös maanomistajien mahdollisuuksia arvioida suunnitteluprosessia. Tarkastelu luo myös pohjaa kulttuuriympäristöstrategian toimenpiteelle, jonka mukaan kulttuurimaisemia, rakennettua kulttuuriympäristöä ja arkeologista kulttuuriperintöä koskevat inventoinnit yhdistettäisiin yhtenäiseksi valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventoinniksi.

Kaikilta osin inventointien keskinäisiä päällekkäisyyksiä ei ole poistettu, koska kulttuurimaisemia ja rakennettua kulttuuriympäristöä on arvioitu inventoinneissa osittain erilaisin kriteerein.

2 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin eteneminen

2.1 Päivitysinventoinnin toteutus ja valtakunnallisen näkökulman varmistaminen

Päivitysinventoinnin kohteena on ollut koko Suomi lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa, jonka alueella toimitaan Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) ja maakuntalakien mukaisesti.

Inventointi toteutettiin siten, että kunkin maakunnan (ELY-keskuksen) alueella suoritettiin aluetta koskeva inventointi yhtenäisen ohjeen mukaisesti, kuitenkin siten, että alueen erityispiirteet huomioitiin. Valtakunnallisen näkökulman varmistamiseksi alueelliset inventoinnit käsiteltiin ohjausryhmässä. Mahdollisimman laaja-alaisen ja yhteismitallisen lopputuloksen saavuttamiseksi päivitysinventoinnissa kiinnitettiin huomiota ohjausryhmän asiantuntemuksen monipuolisuuteen, alueellisten asiantuntija- ja sidosryhmien rooliin sekä vuorovaikutukseen kolmannen sektorin, paikallisten asukkaiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Varsinaisia inventointityöitä pohjustettiin ympäristöministeriön asettaman maisema-alueiden päivitysinventointityöryhmän (MAPI) pilotti-inventoinneilla Keski-Suomessa vuonna 2009. Pilotti-inventoinneissa kerättyjen kokemusten perusteella työryhmä laati inventointiohjeen valtakunnallista inventointia varten (*Inventointiohje 2010*).

Ympäristöministeriö asetti 21. toukokuuta 2010 maisema-alueiden päivitysinventointien ohjaus- ja arviointityöryhmän (MAPIO) vastaamaan päivitysinventoinnin ohjaamisesta. Ryhmässä oli edustus ympäristöministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, Metsähallituksesta, Museovirastosta, Suomen ympäristökeskuksesta, ELY-keskuksista (Keski-Suomen ELY-keskus) ja maakuntien liitoista (Uudenmaan liitto). MAPIO ohjasi inventointia valtakunnallisesti, käsitteli alueellisten inventointien tulokset ja laati valtakunnallisen yhteenvedon.

Varsinaiset inventointityöt toteutettiin hanke pohjaisesti maakunnittain pääosin vuosina 2010–2014. Inventointien toteutuksesta vastasivat ELY-keskukset, ja niitä koordinoivat alueelliset ohjausryhmät, jollaisina toimivat usein maakunnalliset kulttuuriympäristötyöryhmät. Inventointityöhön kuului inventoitavien alueiden valinta, aineiston kerääminen, kenttätöitä sekä alueellisten raporttien laatiminen. Tärkeimpiä tausta-aineistoja olivat edellisen maisema-alueinventoinnin loppuraportit (*Arvokkaat maisema-alueet... 1992; Maisemanhoito... 1992*), vuosien 1993 ja 2009 RKY-inventoinnit (Rakennettu kulttuuriympäristö 1993, Valtakunnallisesti merkittävät... 2010), maakunnalliset maisemaselvitykset ja -

tyypitykset, kulttuuriympäristöohjelmat sekä kaavoja, luonnonsuojelualueita, muinaisjäänöksiä, rakennuksia ja maankäyttöä koskevat selvitykset ja tietokannat.

Päivityksen kaikissa vaiheissa kiinnitettiin erityistä huomiota tiedottamiseen ja vuorovaikutteisuuteen. Inventoinnin alkaessa ympäristöministeriö järjesti inventoinnin taustoja selvittäneen sidosryhmätilaisuuden sekä tuotti materiaalia kenttätöiden ja maisema-aiheisten tapahtumien yhteydessä jaettavaksi. Ministeriö tiedotti inventoinnista myös sähköisissä tiedotuskanavissaan. Lisäksi inventointia esiteltiin useissa valtakunnallisissa, maakunnallisissa ja paikallisissa tiedotusvälineissä. Inventointeja varten perustettiin internetsivusto (<http://www.maaseutumaisemat.fi/>), jolla esiteltiin hankkeen tavoite ja inventointiohjeet. Lisäksi sivustolla julkaistiin alueelliset inventointiraportit sitä mukaa kuin ne oli käsitelty MAPIO:ssa.

Inventointityön edetessä alueelliset vastuutahot (pääosin ELY-keskukset, eräillä alueilla maakuntien liitot) keräsivät palautetta alueensa toimijoilta. Palautetta kerättiin muun muassa yhdistämällä kommentointimahdollisuus käynnissä olleisiin maakuntakaavojen päivityksiin, käyttämällä interaktiivisia karttapalveluita sekä järjestämällä keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia kaavoituksesta ja maaseutuelinkeinoista vastaaville viranomaisille ja sidosryhmille. Monissa maakunnissa järjestettiin myös maanomistajille ja muille paikallisille toimijoille kohdistettuja keskustelutilaisuuksia.

Alueellisten inventointien valmistuttua vastuutahot esittelivät niiden tulokset MAPIO:lle, joka varmisti valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi esitettävien alueiden temaattisen ja alueellisen kattavuuden sekä alueisiin sovellettujen rajausperusteiden ja arvioinnissa käytettyjen kriteerien yhdenmukaisuuden. Kriteeristöä ja käsitteistöä tarkasteltiin päivitysinventoinnin kuluessa maakunnissa tehtyjen havaintojen pohjalta, ja inventointitöiden yhteydessä esiin nousseet uudet teemat otettiin huomioon lopullista esitystä koostettaessa. MAPIO kiinnitti huomiota myös maisemamaakuntien ja -seutujen erityispiirteiden tasapuoliseen esiintymiseen, rajaustarkkuuden yhdenmukaisuuteen sekä maisema-alueiden nimien johdonmukaisuuteen, ja teki näihin liittyen tarvittaessa muutoksia alueellisissa inventoinneissa esitettyihin rajauksiin ja aluevalintoihin. ELY-keskuksille annettiin mahdollisuus kommentoida MAPIO:n tekemiä muutoksia sekä aluekuvauksia, jotka kirjoitettiin alueellisten inventointien yhteydessä kerättyjen inventointiaineistojen pohjalta.

Ohjausryhmän kokoama esitys päivitysinventoinniksi asetettiin julkisesti kuultavaksi 18. tammikuuta 2016. Siinä esitettiin 183 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, joista 30 oli kokonaan uusia verrattuna vuoden 1995 periaatepäätökseen. Suhteellisesti eniten uusia alueita esitettiin saamelaisen kotiseutualueelle, jonka maisemien inventoinnissa otettiin ensimmäistä kertaa laajamittaisesti huomioon saamelainen esihistoria, elinkeinomaisemat, kulttuuriperintö ja maisemakäsitys. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden valikoimasta esitettiin poistettavaksi alueita, joiden maisemallisen arvon katsottiin kärsineen esimerkiksi uudisrakentamisesta tai elinkeinorakenteen muutoksesta, tai joiden olennaiset maisema-arvot sisältyivät rakennetun kulttuuriympäristön inventointiin. Lisäksi monen maisema-alueen rajausta muutettiin.

2.2 Ensimmäinen lausunto- ja kuulemiskierros (2016)

Ympäristöministeriö asetti MAPIO:n kokoaman esityksen valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi julkisesti kuultavaksi 18. tammikuuta – 19. helmikuuta 2016. Lisäksi ympäristöministeriö järjesti keskeisille viranomais- ja sidosryhmille suunnatun lausuntokierroksen 15. tammikuuta 2016 – 15. maaliskuuta 2016. Lausunnoille ja kannanotoille myönnettiin lisäaikaa lausunnonantajien ja kannanottajien esittämien toivomusten mukaisesti. Viimeinen kannanotto saapui 18. kesäkuuta 2016.

Lausuttavana ja kuultavana ollut materiaali sisälsi maisema-alueiden rajausehdotukset ja aluekuvaukset sekä inventoinnin taustamuistion. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun

lain (200/2005) mukainen ympäristövaikutusten arviointi (SOVA) esitettiin taustamuistion liitteenä. Lausuntoja ja kannanottoja pyydettiin aluevalikoiman kattavuudesta ja edustavuudesta, maisema-alueiden rajauksista ja aluekuvauksista, maisema-alueiden arvoluokituksen perusteista sekä ympäristövaikutuksen arvioinnista.

Kuulemisen kohteena olevat asiakirjat olivat nähtävissä ympäristöministeriössä sekä internetsivulla <[https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Ymparistoministerio_kuulee_ehdotuksista_\(37446\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Ymparistoministerio_kuulee_ehdotuksista_(37446))>, jolla ne ovat edelleen nähtävissä. Lisäksi maakunta- ja kuntakohtaisiin aineistoihin oli mahdollista tutustua alueellisissa ELY-keskuksissa sekä niissä kunnissa, joiden alueille maisema-alueita esitettiin. Inventoinnin taustamuistio oli saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja pohjoissaameksi. Esitettyjen maisema-alueiden aluekuvaukset käännettiin kielilain (423/2003) ja saamen kielilain (1986/2003) mukaisesti ruotsiksi kaksikielisten kuntien osalta, pohjoissaameksi Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien osalta, sekä inarinsaameksi ja koltansaameksi Inarin kunnan osalta.

Lausuntopyyntö lähetettiin 280 taholle. Näistä suurin osa (186) oli kuntia, joiden alueilla sijaitsi inventoinnin mukaisia maisema-alueita tai joiden alueelta esitettiin poistettavaksi maisema-alueita. Lisäksi lausuntopyyntö osoitettiin Kuntaliitolle, maakuntien liitoille (18) ja ELY-keskuksille (15). Valtionhallinnon alaisista toimijoista lausuntopyynnön saivat myös Suomen ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus sekä kolme virastoa (Maaseutuvirasto, Liikennevirasto, Museovirasto), yksi liikelaitos (Metsähallitus), rajajoki- ja rajavesikomissiot (3), Saaristoasiain neuvottelukunta ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Lausuntopyyntö toimitettiin myös Saamelaiskäräjille. Hallinnon ulkopuolisista toimijaryhmistä lausuntopyyntö lähetettiin 23 maakuntamuseolle, neljälle erikoismuseolle, 17 keskusliitolle, edunvalvontajärjestölle sekä maisema-alalla toimivalle liitolle ja säätiölle, sekä kahdelle tieteelliselle seuralle ja kahdelle ammattiliitolle.

Maanomistajien ja kiinteistönhaltijoiden kuuleminen toteutettiin hallintolain (434/2003) mukaisella yleistiedoksiannolla. Julkisesta kuulemisesta tiedotettiin paitsi hallintolain määräämissä kanavissa myös valtakunnallisissa ja maakunnallisissa viestintävälineissä sekä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Maisema-alueiden päivitysinventointia koskevia *lausuntoja* saatiin 168. Lausuntonsa antoi kymmenen ELY-keskusta, 18 maakuntien liittoa sekä 135 kuntaa. Lisäksi lausuntonsa esittivät useat muut pyynnön saaneet tahot. Yleistiedoksiannolla pyydettyjä *kannanottoja* saapui 256. Kannanottajista suurin osa oli yksityisiä kansalaisia, mutta myös monet intressiryhmät ja paikalliset järjestöt ilmaisivat näkemyksensä inventoinnista. Monissa kannanotoissa oli useita allekirjoittajia.

Lausuntojen ja kannanottojen sisältö sekä lista lausujista ja kannanottajista on koottu *Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista annetut lausunnot ja kannanotot* -raporttiin (Linkola ym. 2018).

2.3 Saatujen lausuntojen ja kannanottojen vaikutus inventointiin

2.3.1 Yleiset huomiot

Yleisesti ottaen inventointiin suhtauduttiin lausunnoissa varsin positiivisesti, joskin sitä kohtaan esitettiin myös kritiikkiä. Kannanotot keskittyivät tyypillisesti yksittäisiin alueisiin, kun taas lausunnoissa arvioitiin laajemmin inventoinnin lähtökohtia ja toteutusta. Lausuntoihin verrattuna kannanotot sisälsivät enemmän kielteistä palautetta.

Monessa lausunnossa inventointia pidettiin perusteltuna, kattavana, asiantuntevana ja ajankohtaisena. Yleisimmin päivitysinventoinnin tarpeellisuutta perusteltiin sillä, että suunnittelun ja muun viranomaistyön

tueksi tarvitaan ajantasaista ja yhdenmukaiseen analyysiin perustuvaa tietoa arvokkaista maisemista ja kulttuuriympäristöistä. Inventoinnin todettiin myös palvelevan kansainvälisiä sitoumuksia, etenkin *Eurooppalaista maisemayleissopimusta* (2000/2006), ja selkiyttävän kulttuuriympäristöihin liittyvien viranomaisten laatimien inventointien välistä tehtävänjakoa.

Muutamissa lausunnoissa ja kannanotoissa kiiteltiin sitä, että päivitysinventointi edistää kulttuurihistoriallisten ja ekologisten arvojen huomioon ottamista alueiden- ja maankäytössä. Päivitysinventoinnin tulosten katsottiin myös olevan hyödynnettävissä niin alue- kuin paikallistasollakin elinkeinotoimintaa kehitettäessä. Useat lausujat ja kannanottajat toivoivat, että inventoinnin myötä maisema-alueille kohdistettaisiin nykyistä enemmän taloudellisia tukia ja kannustimia, ja että paikallistason maisemanhoidossa hyödynnettäisiin nykyistä osallistavampia menetelmiä ja yhteisöllisemmin rakentuvaa tietopohjaa.

Yleinen inventointiin kohdistuva kritiikki koski ennen kaikkea asiantuntijavetoista toteutusta sekä inventoinnin vaikeasti hahmottuvia oikeusvaikutuksia. Useissa lausunnoissa ja kannanotoissa korostui pelko sääntelyn lisääntymisestä sekä elinkeinotoiminnan vaikeutumisesta valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla. Joissakin lausunnoissa päivitysinventointia pidettiin liian maaseutukeskeisenä ja maiseman historiallisiin piirteisiin painottuneena. Monet lausujat myös muistuttivat, ettei inventointi saisi ohjata kaavoitusta ja alueiden kehitystä liian voimakkaasti tai uhata kuntien ja maakuntien roolia suunnittelussa ja kaavoituksessa. Lisäksi tiedotusta moitittiin riittämättömäksi.

Inventoinnin kuulemisaineistoon liittyi niin sanotun SOVA-lain (Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, 200/2005) mukainen ympäristövaikutusten arviointi, josta pyydettiin erikseen palautetta lausunto- ja kuulemispyynnössä. Arvioinnin vastaanotto oli kaksijakoinen. Monessa lausunnossa SOVA:a kiiteltiin tärkeäksi, informatiiviseksi, perusteelliseksi tai ainakin riittävän kattavaksi, ja sen katsottiin tarkastelevan monipuolisesti maisema-alueiden vaikutuksia ympäristöön ja maankäyttöön. Kuitenkin arviointia myös moitittiin ylimalkaiseksi, epäkonkreettiseksi ja valikoivaksi, jopa subjektiiviseksi. Lisäksi todettiin, että maisema-alueisiin liitetyt oikeusvaikutukset ovat tulkinnanvaraisia ja monet positiiviset vaikutukset ovat heikosti todennettavissa. Lausunnoissa pelättiin myös sitä, että maisema-alueisiin liittyvät maankäyttöratkaisut tulevat vaihtelemaan eri alueilla.

Ympäristöministeriö käsittelee kaikki lausunnot ja kannanotot yksityiskohtaisesti. Toiveeseen paikallisyhteisöjen osallistamisesta maisemista käytävään keskusteluun ympäristöministeriö vastasi rahoittamalla *Arvokkaiden maisema-alueiden arvostuksen nostaminen* -hankkeen vuosina 2016 ja 2017. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n toteuttamassa hankkeessa kehitettiin maisematyöpajoihin perustuva viestinnän toimintamalli, joka kokoaa paikalliset toimijat keskustelemaan maiseman arvoista ja mahdollisuuksista. Laadukkaan ja tasapuolisen suunnittelutyön edistämiseksi sekä yleisen tietoisuuden lisäämiseksi ympäristöministeriö puolestaan rahoitti Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n laatiman, maisema-alueiden maankäyttövaikutuksia selventävän oppaan *MAISEMA – opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun* (2016). Opas auttaa tunnistamaan ja huomioon ottamaan maisema-alueiden erityispiirteitä silloin, kun alueille suunnitellaan ja kohdennetaan uusia toimenpiteitä.

Inventoinnin tavoitteisiin ja organisointiin ympäristöministeriö ei puuttunut esitetystä kritiikistä huolimatta, sillä valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin toteutusta on ohjannut sen lainsäädännöllinen tausta, johon myös monissa lausunnoissa viitattiin. Päivitysinventointia toteutettaessa on haluttu varmistaa, että maisema-alueet on arvioitu koko maassa yhdenmukaisin ja maisemassa todennettavin kriteerein. Inventointi on toteutettu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisena viranomaisten laatimana inventointina ja siinä on hyödynnetty laajasti eri alojen asiantuntemusta. Samalla päivitysinventointi on ensimmäinen Suomessa toteutettu valtakunnallinen maisemaselvitys, jonka yhteydessä kansalaisia on kuultu monipuolisesti. Inventointi ei rajoita maakuntien ja kuntien oikeutta

käyttää maankäytön suunnittelun välineitään, vaan pikemminkin tukee kaavoitusprosesseja tarjoamalla niiden tueksi ajantasaista ja monialaiseen asiantuntemukseen perustuvaa tietoa.

Lausunnoissa ja kannanotoissa esitetty huoli päivitysinventoinnin haitallisista vaikutuksista maaseudun elinkeinotoiminnalle otettiin ympäristöministeriössä vakavasti. Ministeriö kuitenkin katsoi, ettei tämä huoli riitä sellaisenaan perustelemaan yksittäisten maisema-alueiden arvoluokitusten tai rajausten muuttamista. Maisema-alueiden päivitysinventoinnin tavoitteena ei ole pysäyttää maiseman kehitystä tai rajoittaa elinkeinotoimintaa, vaan tuoda maiseman arvoja esittelevä taustatieto osaksi suunnittelu- ja kaavoitusprosesseja. Ympäristöministeriön näkemyksen sekä lausunnoissa ja kannanotoissa annetun palautteen mukaan maisema-alueet voivat tukea alueiden maanomistajien ja asukkaiden hyvinvointia ja elinkeinotoimintaa.

Monessa lausunnossa ja kannanotossa esitettyjen elinkeinokohtaisten huolenaiheiden osalta ympäristöministeriö toteaa, etteivät maisema-alueet sellaisenaan estä maataloustoimintaan liittyvää uutta rakentamista tai metsätaloustoimintaa. Uudisrakentamisen luvitus esimerkiksi etenee maisema-alueilla maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti, ja luvista päätetään asianomaisissa kunnissa. Maisema-alueilla on myös mahdollista harjoittaa metsätaloutta Tapio Oy:n Metsänhoidon suositusten mukaisesti. Joissakin lausunnoissa mainittua maisemaan liittyvien maankäyttöratkaisujen alueittaista ja kunnittaista vaihtelua on pyritty ennaltaehkäisemään panostamalla maisema-alueiden esittelytekstien yhdenmukaisuuteen, arvokriteerien todennettavuuteen sekä tiivistelmiin maisemien olennaisimmista arvotekijöistä.

Valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille on mahdollista saada taloudellista tukea, jolla edistetään paikallista tai yhteisöperustaista maisemanhoitoa. Valtakunnallisen maisema-alueen status on yksi peruste rakennusperinnön hoitoon ja saariston ympäristöhoitoon kohdistuvia valtionavustuksia myönnettäessä ja luonnonsuojelulain mukaisia maisemanhoitoalueita perustettaessa. Maisema-arvot voidaan ottaa huomioon myös maatalouden ympäristötuen tai Leader-toiminnan yhteydessä. Lisäksi maisema-alueiden hoitamiseksi ja ylläpitämiseksi voi saada hankerahaa esimerkiksi ELY-keskuksilta.

2.3.2 Yksittäisiä maisema-alue-ehdotuksia koskeva palaute

Päivitysinventoinnissa esitettyihin maisema-alueisiin suhtauduttiin sekä lausunnoissa että kannanotoissa ensisijaisesti positiivisesti. Yksittäisiin alueisiin kohdistuneita näkemyksiä esitettiin kaikkiaan 774 palautteessa (566 lausunnossa ja 208 kannanotossa). 490 huomiossa aluetta kannatettiin sellaisenaan (393 lausunnossa, 87 kannanotossa), 176:ssa alueeseen suhtauduttiin neutraalisti (140 lausunnossa ja 36 kannanotossa) ja 94:ssä alueen rajaukseen toivottiin muutosta tai aluetta esitettiin poistettavaksi inventoinnista (20 lausunnossa ja 74 kannanotossa). Lisäksi lausunnoissa ja kannanotoissa toivottiin muutaman poistettavaksi esitetyn alueen palauttamista listaukseen (8 lausunnossa ja 3 kannanotossa) sekä esitettiin joitakin kokonaan uusia maisema-alueita (16 lausunnossa ja 25 kannanotossa). Esitettyjä poistoja puollettiin seitsemässä lausunnossa, ja yhdessä lausunnossa puollettiin MAPIO:n päätöstä jättää yksi alueellisessa inventoinnissa valtakunnallisesti arvokkaaksi arvioitu alue maisemalistauksen ulkopuolelle.

Jokainen muutosehdotus käsiteltiin ympäristöministeriössä virkamiesvalmisteluna. Monessa tapauksessa muutostoiveet määrittyivät hyödyllisiksi yksittäisiä maisema-alueita koskeviksi näkemyksiksi, joiden pohjalta ei ollut kuitenkaan perusteltua muuttaa valtakunnallisella tasolla määritellyin kriteerein ja asiantuntijatyönä tunnistettujen arvotekijöiden pohjalta tehtyjä aluerajauksia. Myöskään huoli elinkeinotoiminnan hankaloitumisesta ei antanut perusteita yksittäisten alueiden poistamiseen tai rajausten muuttamiseen, sillä maisema-alueet eivät lähtökohtaisesti estä metsätaloutta tai haittaa maatalouden, karjatalouden ja muiden perinteisten maaseutuelinkeinojen harjoittamista. Vastaavasti rajausehdotusten muuttamista maankäytön varausten takia pidettiin harvoin tarpeellisena, sillä päivitysinventoinnissa esitetyt rajaukset perustuvat inventointihetkellä todennettavissa olleeseen

tilanteeseen, ja MAPIO-ohjausryhmä on lopullista esitystä laatiessaan varmistanut, että rajausten tarkkuustaso on koko maassa yhdenmukainen ja kunkin maisema-alueen kannalta perusteltu.

Palautteen pohjalta ympäristöministeriö kuitenkin toteutti täydentäviä inventointeja 33 alueella. Uusien alue-ehdotusten lisäksi täydennysinventoinneissa selvitettiin kannanotoissa ja lausunnoissa ehdotettujen rajausmuutosten tarvetta. Näin oli mahdollista saada tietoa viimeisimmistä muutoksista maisema-alueilla. Täydentävistä inventoinneista vastasi ympäristöministeriön rahoituksella ja ympäristöministeriön laatiman kohdelistan mukaisesti Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, ja inventointien tulokset käsiteltiin ympäristöministeriössä. Myös täydentävät inventoinnit perustuivat MAPIO-työryhmän hyväksymään inventointiohjeeseen. Kohteita tarkasteltaessa ympäristöministeriö oli yhteydessä ELY-keskuksiin sekä tapauskohtaisesti alueellisiin kulttuuriympäristön yhteistyöryhmiin, kuntiin, maakuntien liittoihin, maakuntamuseoihin ja kannanottoja esittäneisiin tahoihin, kuten yhdistyksiin ja maanomistajiin.

Täydentävien inventointien ja käsittelyn palautteen pohjalta ympäristöministeriö päätyi esittämään muutoksia 27 alueen rajaukseen sekä esittämään kahden alueen poistamista kokonaan. Lisäksi valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden listaukseen nostettiin ehdolle kuusi uutta aluetta.

Maisema-alueiden rajausten muutokset ovat osin laajennuksia ja osin supistuksia. Laajennukset liittyvät useimmiten jonkin maisemallisesti arvokkaan kulttuurihistoriallisen kohteen tai toiminnallisen yhteyden huomioon ottamiseen. Joissakin kohteissa laajennusta puoltavat myös muut maisemalliset ulottuvuudet. Supistuksia esitetään ensisijaisesti alueille, joilla on toteutettu tai joille on kaavoitettu merkittävää uudisrakentamista tai muuta maisema-alueen arvoja heikentävää maankäyttöä. Yhden esityksestä poistetun alueen tärkeimmät maisemalliset arvot sisältyvät jo voimassa olevan RKY-inventoinnin (Valtakunnallisesti merkittävät... 2010) aluerajaukseen.

3. Maisema-alueet osana alueiden- ja maankäyttöä

3.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ja valtakunnalliset inventoinnit

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointi on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittama kulttuuriympäristöä koskeva valtakunnallinen inventointi.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Lain 22 §:n mukaan niistä päättää valtioneuvosto ja ne voivat koskea muun muassa asioita, joilla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön. Tavoitteiden ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Lisäksi valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla edistetään kansainvälisten sopimusten ja sitoumusten täytäntöönpanoa Suomessa.

Valtioneuvosto on tehnyt viimeisimmän päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 14. joulukuuta 2017. Tällä päätöksellä korvattiin valtioneuvoston 30. marraskuuta 2000 tekemä ja 13. marraskuuta 2008 tarkistama päätös.

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevan valtioneuvoston päätöksen kohdassa 3.4 ”Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat” annetaan seuraava valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueita koskeva tavoite: ”Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.”

Alueidenkäyttötavoitteiden taustoituksessa nimetään viranomaisten laatimat inventoinnit, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja

kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita. Nämä inventoinnit luovat tietopohjan suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Alueidenkäytössä on tarpeen tunnistaa ja ottaa huomioon inventoinneissa esitetyt alueet siten, että niiden arvot turvataan. Valtioneuvosto päättää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisten inventointien korvaamisesta uusilla inventoinneilla.

Lisäksi valtioneuvoston päätöksessä todetaan seuraavaa: ”Luonnon- ja kulttuuriympäristöstä huolehtiminen kestäväällä tavalla on tärkeää elinkeinojen, väestön hyvinvoinnin ja alueiden identiteetin kannalta. Alueidenkäytöllä on ratkaiseva merkitys luonnon- ja kulttuuriympäristöjen sekä arkeologisten arvojen säilymiselle sekä niitä koskevien kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanolle. Alueidenkäytöllä vaikutetaan myös luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen. Luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus.”

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamia suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuutta käsitteleviä viranomaisten toteuttamia inventointeja ovat tällä hetkellä maisema-alueyöryhmän laatima esitys valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä (*Arvokkaat maisema-alueet...* 1992) ja valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointi (RKY; Valtakunnallisesti merkittävät... 2010).

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamien inventointien korvaamisesta uusilla inventoinneilla päättää valtioneuvosto. Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointi on päivitetty vuonna 2009 (VNP 22.12.2009), jolloin uusi inventointi korvasi ensimmäisten valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (2000) yhteydessä mainitun viranomaisinventoinnin vuodelta 1993. Museovirasto on aloittanut vuonna 2019 ajantasaisen inventoinnin laatimisen valtakunnallisesti merkittävistä arkeologisista kulttuuriperinnöstäkohteista

Nyt kuultavana olevan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin on tarkoitus ajantasaistaa maisema-alueita ja niiden arvoluokituksia koskeva valtakunnallinen tietopohja korvaamalla vuonna 1992 valmistunut inventointi, josta päätettiin lopullisessa muodossaan valtioneuvoston periaatepäätöksellä 5. tammikuuta 1995.

3.2 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden oikeusvaikutukset ja huomioon ottaminen

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden merkitys *kaavoituksessa ja rakentamisen lupamenettelyissä* perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL), jonka mukaan maiseman arvot on otettava muiden tekijöiden ohella huomioon alueidenkäytön suunnittelussa sekä rakentamisessa. Lain 24 §:n mukaan ”valtion viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, edistää niiden toteuttamista ja arvioida toimenpiteidensä vaikutuksia aluerakenteen ja alueiden käytön kannalta”. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamat inventoinnit tulevat otetuksi huomioon kaavoituksessa MRL:ssä säädettyjen kaavoja koskevien sisältövaatimusten pohjalta. Inventoinnit ovat kaavojen laatimisen lähtöaineistoa.

Maiseman arvojen huomioon ottamisesta on säädetty eri kaavatasoja koskevissa sisältövaatimuksissa. *Maakuntakaavaa* laadittaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa ”maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen” (28 §) ja *yleiskaavaa* laadittaessa ”rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen” vaalimiseen (39 §). *Asemakaavan* tarkoituksena on muun muassa ”ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä paikallisten olosuhteiden, kaupunki- ja maisemakuvan, hyvän rakentamistavan, olemassa olevan rakennuskannan käytön edistämisen ja kaavan muun ohjaustavoitteen edellyttämällä tavalla” (50 §). Valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen arvoihin haitallisesti vaikuttava alueidenkäyttö

tulee pyrkiä kaavoituksessa sijoittamaan maisema-alueen ulkopuolelle ja sellaiselle etäisyydelle, että maiseman arvot voidaan turvata.

Myös rakentamista ja toimenpidelupa koskevista säännöksistä käsitellään maiseman huomioimista. Vastaavasti *rakennuslupia* myönnettäessä rakennusvalvontaviranomaisen tulee ottaa huomioon MRL:n säännös, jonka mukaan rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset. Maakuntakaavojen laatimisesta ja hyväksymisestä vastaavat maakuntien liitot, yleis- ja asemakaavojen laatimisesta ja hyväksymisestä sekä rakennusluvista kunnat.

Yleiskaavoihin voidaan ottaa toimenpiderajoituksia eli *maisematyöluvan hakuvelvoite* muun muassa puiden kaatoon eli metsän hakkuuseen valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Toimenpiderajoituksen ottamisesta yleiskaavaan päättää kaavoittaja eli kunta. Mikäli tällainen toimenpiderajoitus otetaan kaavaan, merkitsee se maisematyöluvan hakuvelvoitetta. Maisematyöluvan edellytyksistä säädetään MRL:n 140 §:ssä, jonka mukaan maisematyölupa on myönnettävä, jollei toimenpide muun muassa turmele kaupunki- tai maisemakuvaa. Maisematyöluvan ratkaisee kunnan rakennusvalvontaviranomainen.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet rajoittavat *rantarakentamista* erityisesti silloin, jos rantayleiskaava tai ranta-asemakaava laaditaan pääasiassa loma-asutuksen järjestämiseksi ranta-alueelle. Tällöin on MRL:n yleis- ja asemakaavoitusta koskevien muiden säännösten lisäksi noudatettava lain sisältövaatimuksia, joiden mukaan suunnitellun rakentamisen ja muun maankäytön tulee sopeutua rantamaisemaan ja muuhun ympäristöön ja maisema-arvot on muutoinkin otettava huomioon. Näin ollen yleiskaavaa ja ranta-asemakaavaa laadittaessa on otettava huomioon maisema-arvot sekä vesistön, maaston ja luonnon ominaispiirteet. Rantayleiskaavan ja ranta-asemakaavan laatii ja hyväksyy kunta, joka neuvottelee asiasta ELY-keskuksen kanssa MRL:n mukaisesti.

MRL:n mukaan *rakennuksen purkaminen* on luvanvaraista asemakaava-alueella ja alueella, jolla on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimiseksi. Lisäksi yleiskaavassa voidaan määrätä tietyn rakennuksen purkaminen luvanvaraiseksi. Purkamisluvan ratkaisee kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Muilla alueilla purkamisesta on ilmoitettava kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle. Rakennusvalvontaviranomainen voi perustellusta syystä vaatia purkamisluvan hakemista. MRL:n mukaan purkamisluvan myöntämisen edellytyksenä on muun muassa, ettei purkaminen merkitse rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- tai muiden arvojen hävittämistä.

MRL:n mukaan kaavat eivät saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta rajoitusta tai haittaa. Rakennusten ja kiinteistöjen omistajilla sekä muilla osallisilla on mahdollisuus lausua kaavoitus- ja lupaprosessien yhteydessä mielipiteensä maisemaan liittyvistä arvotekijöistä ja maisemaan vaikuttavista suunnitelmista laeissa säädettyjen vuorovaikutusmenettelyiden mukaisesti. Suunnitteluprosessien ja lupapäätösten laadukas sisältö sekä maanomistajien oikeuksien huomioon ottaminen toteutuvat parhaiten, mikäli suunnittelusta ja päätöksistä vastaavilla viranomaisilla on käytettävään mahdollisimman ajantasaista ja laaja-alaiseen asiantuntemukseen perustuvaa tietoa. Kulttuuriympäristön arvokohteita kartoittavat inventoinnit ovat tällaista aineistoa, joka kuvaa kulttuuriympäristön nykyistä tilannetta ja nykyisiä arvotekijöitä.

Maa-aineslain (155/1981) mukaan lupa *maa-ainesten ottamiseen* on myönnettävä, jos asianmukainen ottamissuunnitelma on esitetty, eikä ottaminen tai sen järjestely ole ristiriidassa lain mukaisten rajoitusten kanssa. Näiden rajoitusten mukaan aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu kauniin maisemakuvan turmeltumista. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointia käytetään lupaharkinnassa selvityksenä alueen maisema-arvoista. Maa-aineslain mukaisessa lupaharkinnassa maisema-arvot voivat olla luvan myöntämisen este tai peruste lupamääräysten antamiselle. Lupamääräyksillä voidaan tarvittaessa rajoittaa maa-ainesten ottohankkeesta maisemalle aiheutuvia haittoja. Lupamääräyksin hanke voidaan muokata sellaiseksi, että sille voidaan myöntää lupa. Maa-ainesten ottamista koskevan lupa-asian

ratkaisee kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain (64/1986) mukainen kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Lupaviranomaisen on pyydettävä lain 7 §:n mukaan ELY-keskuksen lausunto silloin kun alueella on valtakunnallista tai muutoin huomattavaa merkitystä luonnonsuojelun tai vesien suojelun kannalta, tai kun ainesten ottaminen vaikuttaa toisen kunnan alueeseen. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet eivät lukeudu tähän pykälään.

Yleisten teiden rakentaminen perustuu lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä (503/2005), jonka mukaan tiesuunnittelun tulee perustua kaavaan, jossa tien sijainti ja suhde muuhun alueidenkäyttöön on selvitetty. Tämä koskee myös valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, jotka tulevat huomioon otetuiksi tiesuunnittelussa kaavoituksen välityksellä. *Yksityisten teiden rakentamisesta* on säädetty yksityistielaisissa (560/2018), jonka mukaan tietä ei saa tehdä, jos siitä voi aiheutua huomattavaa luonnon turmeltumista tai ympäristön kulttuuriarvojen vähentymistä taikka muu niihin verrattava yleisen edun loukkaus. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet otetaan tämän säännöksen nojalla huomioon yksityisten teiden rakentamisessa.

Maisema-alueet eivät estä *uudistushakkuuta*. Maisema-alueilla sijaitsevilla metsätalousalueilla noudatetaan metsälakia (1093/1996). Metsälain mukaan uudistushakkuu on puunkorjuuta, jossa käsittelyalue hakataan avoimeksi alueeksi, eli kyse on käytännössä avohakkuusta. Kunta voi sisällyttää yleiskaavaan maisematyöluvan hakuveloitteen metsän hakkuuseen valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

MRL:ssa on esitetty erikseen tuulivoimarakentamista koskevia erityisiä säännöksiä, joissa myös mainitaan maisema-arvot. Laadittaessa MRL:n 77 a §:ssä tarkoitettua *tuulivoimarakentamista* ohjaavaa yleiskaavaa, on yleiskaavaa koskevien yleisten säädösten ohella huolehdittava siitä, että suunniteltu tuulivoimarakentaminen ja muu maankäyttö sopeutuu maisemaan ja ympäristöön. Ympäristöministeriö on laatinut tuulivoimarakentamista koskevat ohjeet (Maisemavaikutusten arviointi... 2016), joissa todetaan että yksityiskohtaisessa suunnittelussa on varmistettava, että valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Pääsääntöisesti valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet katsotaan tuulivoimarakentamiselle soveltumattomiksi, ja niiden läheisyys voi vaikuttaa rakennushankkeen toteutumiseen (Tuulivoimarakentamisen suunnittelu... 2016). Hankkeen toteutuskelpoisuuden arvioi kunta tai maakunnan liitto kaavoituksen yhteydessä.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden oikeusvaikutuksia on käsitelty tarkemmin inventoinnin yhteydessä laaditussa suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnissa (SOVA), joka on ollut kuultavana ja lausuntopyyntöjen kohteena inventoinnin ensimmäisellä kuulemis- ja lausuntokierroksella vuonna 2016.

4. Lähteet

- Arvokkaat maisema-alueet: maisema-aluetyöryhmän mietintö II (1992). Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, *Työryhmän mietintö* 66/1992. <http://hdl.handle.net/10138/29087>
- Eurooppalainen maisemayleissopimus* (2000/2006). Valtiosopimus 14/2006. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014>
- Inventointiohje* (2010). Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit. Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ympäristöministeriö, MAPIO-työryhmä, 10/2010. http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2011/09/inventointiohje_fi_300910.pdf
- Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020* (2014). Opetus- ja kulttuuriministeriö & ympäristöministeriö. <http://hdl.handle.net/10138/43197>
- Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana. Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014 – 2020* (2015). Opetus- ja kulttuuriministeriö & ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155049/kulttuuriymparisto%20yhteisena%20voimavarana.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kylään maisemaan - maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina 2018-2021 (2018). <https://www.maajakotitalousnaiset.fi/hankkeet/kylaan-maisemaan-maisema-kylien-identiteetin-ja-matkailun-veturina-2018-2021-10347>
- Linkola, H., L. Eloranta, S. Forss, T. Heikkilä & J. Heliölä (2018). Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista annetut lausunnot ja kannanotot. *Ympäristöministeriön raportteja* 14/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4793-7>
- MAISEMA – opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun* (2016). ProAgria Etelä-Suomi ry / Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset. https://www.maajakotitalousnaiset.fi/sites/default/files/attachment/maisemaopas_korjattu_2018_pieni.pdf
- Maisemanhoito: maisema-aluetyöryhmän mietintö I (1992). Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, *Työryhmän mietintö* 66/1992. <http://hdl.handle.net/10138/29082>
- Maisemavaikutusten arviointi tuulivoimarakentamisessa (2016). Suomen ympäristö 1/2016. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160313/SY_1_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rakennettu kulttuuriympäristö (1993). <http://www.nba.fi/rky1993/>
- Tuulivoimarakentamisen suunnittelu. Päivitys 2016 (2016). *Ympäristöhallinnon ohjeita* 5/2016. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79057>
- Vainio, M., H. Kekäläinen, A. Alanen & J. Pykälä (2001). Suomen perinnebiotoopit. Perinnemaisemaprojektin valtakunnallinen loppuraportti. *Suomen ympäristö* 527. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40675/SY_527.pdf?sequence=1
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (2010). http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx
- Valtioneuvoston periaatepäätös maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä* (1995). Dnro 1/500/1995. <https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B2ACD666F-7940-498A-8CF5-2539B4B35C46%7D/57773>
- Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista* (2017). Valtioneuvoston päätös YM/2017/81. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80577688>

Liite 1. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointiin esitettävät muutokset, poistot ja täydennykset

Laajennettavaksi esitettävät alueet

5. Mustionjokilaakson viljelymaisema. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Meltolan koillispuolella sijaitsevaa pienipiirteistä kyläasutusta tiestöineen.*
12. Pernajanlahden ja Koskenkylänjoken kulttuurimaisemat. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Labbyn pelto- ja laidunaloilta Sandholmenin saarelle ulottuva alue.*
15. Airiston merimaisema. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Särkilahden ja Myllyrauman rantapellot sekä Maanpään alue.*
35. Lammin lounaiset viljelymaisemat. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Hervonjärven eteläosa, Kataloisten kylä ja Kataloistenjärvi ympäristöineen.*
81. Maaninkajärven ja Onkiveden kulttuurimaisemat. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Martikkalan kylän eteläosia, Niemenmäkeä ja Sikomäkeä sekä Ulmansaaren, Liponsaaren ja Akkalansaaren muodostama järvimaisemakokonaisuus.*
110. Lapuan Alajoen peltolakeus. *Aluetta esitetään laajennettavaksi Viemerön ympäristössä siten, että se kattaa koko lakeusalan.*
133. Oulujokilaakson kulttuurimaisemat. *Aluetta esitetään jatkettavaksi luoteessa Turkansaarelle saakka nykyisen maisema-alueajauksen mukaisesti.*
144. Melalahden ja Vaarankylän kulttuurimaisemat. *Aluetta esitetään jatkettavaksi Vaarankylään ja Kiehimänvaaraan nykyisen maisema-alueajauksen mukaisesti.*

Supistettavaksi esitettävät alueet

10. Vantaanjokilaakson viljelymaisema. *Aluetta esitetään supistettavaksi Kivistössä, jossa maisema-alueeseen alkujaan esitetty peltoala on varattu Vantaan yleiskaavassa palvelurakentamiseen.*
18. Aurajokilaakson viljelymaisema. *Alueesta esitetään poistettavaksi rautatien ja Hämeen Härkätien välinen alue Liedon asemanseudun eteläpuolella.*
22. Uskelanjokilaakson viljelymaisema. *Alueesta esitetään poistettavaksi Hossilankotin ja Luipojan ympärillä aukeavat peltoalat Keltanummen pohjoispuolelta.*
27. Ahlaisten kulttuurimaisema. *Alueesta esitetään poistettavaksi Merikarvian kunnan puolelle jäävä merialue Iso-Plokin itäpuolella.*
31. Hämeen Härkätien maisemat. *Alueesta esitetään poistettavaksi palvelujen ja hallinnon alueeksi ja pientalovaltaiseksi asuinalueeksi kaavoitetut alueet Hämeenlinnan Rääpiälän eteläpuolella.*
33. Vanajaveden laakso ja Aulanko. *Alueesta esitetään poistettavaksi pieni ala Hämeenlinnan Ojoisista sekä asutuskäyttöön osayleiskaavoitettuja alueita Hattulan Parolasta.*
39. Tiirismaan ja Salpausselän maisemat. *Alueesta esitetään poistettavaksi Salpausselän urheilukeskuksen ja Radiomäen alueet.*

42. Artjärven viljelymaisema. *Alueen kaakkoiskulmasta esitetään poistettavaksi pieni Porlammille vievän tien itäpuolelle jäävä alue.*

47. Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat. *Aluetta esitetään supistettavaksi litalan taajaman tuntumassa.*

48. Pirkanmaan harjumaisemat. *Aluetta esitetään supistettavaksi Vehoniemenharjulla ja Isokankaan alueella siten, että laajat maa-aineksenottoalueet jäävät maisemanähtävyyden ulkopuolelle.*

79. Paukarlahden viljelymaisema. *Alueesta esitetään poistettavaksi maisema-alueen nykyistä rajausta ympäröivä talousmetsävyöhyke sekä Kuivastensaaren pohjoisranta sen itäpuolella aukeavine vesialueineen.*

116. Merenkurkun saaristomaisemat. *Rajausta esitetään tiivistettäväksi Gloppetin ja Östra gloppetin vesialueilla.*

117. Björköbyn saariston kulttuurimaisema. *Rajausta esitetään tiivistettäväksi maisema-alueen länsi- ja pohjoisosien vesialueilla.*

119. Laihianjoen kulttuurimaisema. *Alueesta esitetään poistettavaksi Maunulan ja Potilan alue, jonne on merkitty osayleiskaavassa TY-aluevarauksia.*

129. Rahjan saaristomaisemat. *Alueesta esitetään poistettavaksi Kalajoen hiekkasärkkien alue, Kallankarit sekä näiden väliin jäävä vesialue.*

145. Vuokatin vaarajono ja rantakylät. *Alueesta esitetään poistettavaksi Vuokatin urheiluopiston sekä loma- ja laskettelukeskuksen alue.*

Laajennettavaksi ja supistettavaksi esitettävät alueet

7. Siuntion ja Degerbyn viljelymaisemat. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Suitian kartanon pohjoispuolella sijaitseva peltoala, joka ulottuu kartanon takamaihin kuuluneeseen Tupalaan. Vastaavasti aluetta esitetään supistettavaksi Siuntion aseman ympärillä.*

53. Kymijokilaakson kulttuurimaisema. *Alueeseen esitetään lisättäväksi Pilkanmaan historiallinen kylätontti sekä Vieristen peltoala Myllykosken ja Inkeröisten välissä. Vastaavasti alueesta esitetään poistettavaksi rautatien eteläpuolinen osa Kuusaanlammen etelärannalla.*

80. Puijon maisemat. *Rajausta esitetään tiivistettäväksi vesialueilla, Pihlajalaaksossa, Länsi-Puijolla, Savisaarella ja Neulaniemellä. Vastaavasti rajaukseen esitetään lisättäväksi osia Kattilalampien ympäristöstä Laivonsaarella.*

Päivitysinventoinnista poistettavaksi esitettävät alueet

1. Bromarvin ja Tenholan harjuviljelymaisemat

115. Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema

Päivitysinventointiin lisättäviksi esitettävät alueet

UUSI (A) Verlan ja Suur-Selänpään kulttuurimaisema

UUSI (B) Orisbergin kulttuurimaisema

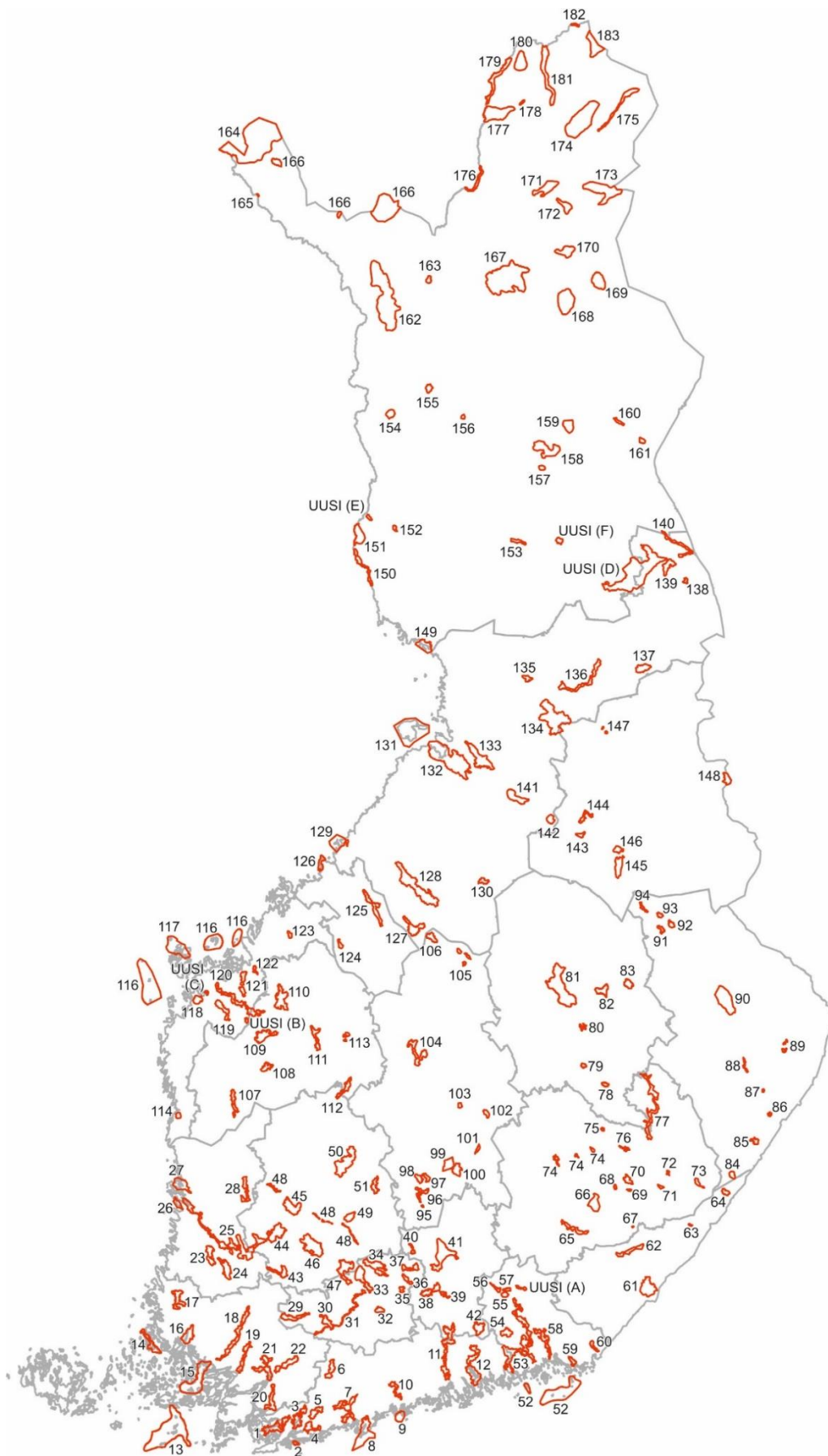
UUSI (C) Vanhan Vaasan kulttuurimaisema

UUSI (D) Kitkajärvien ja Riisitunturin maisema

UUSI (E) Ratasjärven kulttuurimaisema

UUSI (F) Juujärven jokivarsikylän kulttuurimaisema

Liite 2. Kartta päivitysinventoinnissa esitettävistä valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista

Liite 3. Esitys valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista maakunnittain ja kunnittain

* = esitetään uutena alueena tai alueen rajaukseen esitetään muutoksia

1. ~~Bromarvin ja Tenholan harjuviljelymaisemat / Bromarvs och Tenala ås odlingslandskap; Uusimaa; Raasepori*~~ (esitetään poistettavaksi)
2. Skärlandetin saaristokulttuurimaisema / Skärlandets skärgårdskulturlandskap; Uusimaa; Raasepori
3. Fiskarsin ja Pohjanpitäjänlahden kulttuurimaisemat / Fiskars och Pojovikens kulturlandskap; Uusimaa; Raasepori
4. Fagervikin ja Snappertunan kulttuurimaisemat / Fagerviks och Snappertuna kulturlandskap; Uusimaa; Inkoo, Raasepori
5. Mustionjokilaakson viljelymaisema / Svartådalens odlingslandskap; Uusimaa; Raasepori*
6. Nummenjoen ja Pusulanjoen viljelylaakso / Nummenjoki och Pusulanjoki odlingsdal; Uusimaa; Lohja
7. Siuntion ja Degerbyn viljelymaisemat / Sjundeå och Degerby odlingslandskap; Uusimaa; Inkoo, Lohja, Siuntio, Vihti*
8. Porkkalan saaristo- ja viljelymaisema / Porkala skärgårds- och odlingslandskap; Uusimaa; Kirkkonummi
9. Helsingin edustan merimaisema / Helsingfors havslandskap; Uusimaa; Helsinki
10. Vantaanjokilaakson viljelymaisema / Vanda ådals odlingslandskap; Uusimaa; Helsinki, Vantaa*
11. Porvoonjokilaakson viljelymaisema / Borgå ådals odlingslandskap; Uusimaa, Päijät-Häme; Askola, Orimattila, Porvoo, Pukkila
12. Pernajanlahden ja Koskenkylänjoen kulttuurimaisemat / Peråvikens och Forsby ås kulturlandskap; Uusimaa; Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä
13. Saaristomeren merimaisemat / Skärgårdshavets havslandskap; Varsinais-Suomi; Parainen
14. Ströömin meriväylä; Varsinais-Suomi; Kustavi
15. Airiston merimaisema / Erstans havslandskap; Varsinais-Suomi; Parainen, Naantali, Turku*
16. Mynälähdän kulttuurimaisema; Varsinais-Suomi; Masku, Mynämäki, Vehmaa
17. Laitilan lakeus; Varsinais-Suomi; Laitila, Uusikaupunki
18. Aurajokilaakson viljelymaisema / Auraådalens odlingslandskap; Varsinais-Suomi; Aura, Kaarina, Lieto, Oripää, Pöytyä, Turku*
19. Paimionjokilaakson viljelymaisema; Varsinais-Suomi; Kaarina, Lieto, Paimio
20. Perniön viljelymaisemat; Varsinais-Suomi; Salo
21. Halikonjokilaakson viljelymaisema; Varsinais-Suomi; Paimio, Salo
22. Uskelanjokilaakson viljelymaisema; Varsinais-Suomi; Salo*
23. Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat; Satakunta; Eura
24. Köyliönjärven kulttuurimaisema; Satakunta; Säskylä

25. Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat; Pirkanmaa, Satakunta; Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Nakkila, Pori, Sastamala, Ulvila
26. Yyterin rantamaisemat; Satakunta; Pori
27. Ahlaisten kulttuurimaisema; Satakunta; Merikarvia, Pori*
28. Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat; Satakunta; Kankaanpää, Pori
29. Loimijokilaakson viljelymaisemat; Kanta-Häme; Forssa, Jokioinen, Ypäjä
30. Tammelan kulttuurimaisemat; Kanta-Häme; Tammela
31. Hämeen Härkätien maisemat; Kanta-Häme; Hattula, Hämeenlinna, Loppi, Tammela*
32. Hakoisten linnavuoren kulttuurimaisema; Kanta-Häme; Janakkala
33. Vanajaveden laakso ja Aulanko; Kanta-Häme; Hattula, Hämeenlinna*
34. Hauhon reitin kulttuurimaisemat; Kanta-Häme; Hämeenlinna
35. Lammin lounaiset viljelymaisemat; Kanta-Häme; Hämeenlinna
36. Lammin kulttuurimaisemat; Kanta-Häme; Hämeenlinna
37. Evon metsäkulttuuri- ja jokimaisemat; Kanta-Häme; Hämeenlinna
38. Hollolan kulttuurimaisemat; Päijät-Häme; Hollola
39. Tiirismaan maisemat; Päijät-Häme; Hollola, Lahti*
40. Auttoisten ja Vesijaon kulttuurimaisemat; Päijät-Häme; Padasjoki
41. Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat; Päijät-Häme; Asikkala, Padasjoki, Sysmä
42. Artjärven viljelymaisema; Päijät-Häme; Orimattila*
43. Punkalaitumenjoen viljelymaisemat; Pirkanmaa; Punkalaidun
44. Rautaveden kulttuurimaisema; Pirkanmaa; Sastamala
45. Hämeenkyrön kulttuurimaisema; Pirkanmaa; Hämeenkyrö
46. Vesilahden kulttuurimaisema; Pirkanmaa; Akaa, Lempäälä, Nokia, Pirkkala, Vesilahti
47. Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat; Kanta-Häme, Pirkanmaa; Hämeenlinna, Valkeakoski*
48. Pirkanmaan harjumaisemat; Pirkanmaa; Hämeenkyrö, Ikaalinen, Kangasala, Pälkäne, Tampere, Ylöjärvi*
49. Haralanharjun maisemat; Pirkanmaa; Kangasala
50. Ruoveden reitin maisemat; Pirkanmaa; Ruovesi
51. Juupajoen kulttuurimaisema; Pirkanmaa; Juupajoki, Orivesi
52. Itäisen Suomenlahden saaristomaisemat / Östra Finska vikens skärgårdslandskap; Kymenlaakso; Hamina, Kotka, Pyhtää
53. Kymijokilaakson kulttuurimaisema / Kymmene älvdals kulturlandskap; Kymenlaakso, Uusimaa; Kotka, Kouvola, Loviisa, Pyhtää*

54. Elimäen viljelymaisema; Kymenlaakso; Kouvola
55. Hiidenvuoren maisemat; Kymenlaakso; Iitti, Kouvola
56. Kimolan kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Iitti, Kouvola
57. Jaalan kirkonseudun kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Kouvola
58. Sippolan- ja Summanjokilaaksojen kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Hamina, Kouvola
59. Klamilan kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Virolahti
60. Vaalimaan jokilaakson kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Miehikkälä, Virolahti
61. Joutsenon viljelymaisema; Etelä-Karjala; Lappeenranta
62. Kyläniemen viljely- ja järvimaisemat; Etelä-Karjala; Ruokolahti, Taipalsaari
63. Haukkavuoren maisemat; Etelä-Karjala; Rautjärvi, Ruokolahti
64. Tarnalan viljely- ja järvimaisemat; Etelä-Karjala; Parikkala
65. Ristiinan veskansan kulttuurimaisema; Etelä-Savo; Mikkeli
66. Neitvuoren maisemat; Etelä-Savo; Juva, Mikkeli
67. Muoramäen maisema; Etelä-Savo; Puumala
68. Kaskiin viljelymaisema; Etelä-Savo; Juva
69. Sulkavan linnavuoren maisema; Etelä-Savo; Sulkava
70. Kuhajärven viljelymaisema; Etelä-Savo; Sulkava
71. Kokonsaaren kulttuurimaisemat; Etelä-Savo; Savonlinna
72. Kyrönsalmen kulttuurimaisema; Etelä-Savo; Savonlinna
73. Punkaharjun maisemat; Etelä-Savo; Savonlinna
74. Savonselän mäkiasutusmaisemat; Etelä-Savo; Joroinen, Juva, Mikkeli
75. Kotkatlahden kulttuurimaisema; Etelä-Savo; Joroinen
76. Osikonmäen viljelymaisema; Etelä-Savo; Rantasalmi
77. Heinäveden reitin vesistömaisema; Etelä-Savo, Pohjois-Savo; Heinävesi, Leppävirta, Savonlinna, Varkaus
78. Mustinmäen kulttuurimaisemat; Pohjois-Savo; Leppävirta
79. Paukarlahden viljelymaisema; Pohjois-Savo; Leppävirta*
80. Puijon maisemat; Pohjois-Savo; Kuopio*
81. Maaninkajärven ja Onkiveden kulttuurimaisemat; Pohjois-Savo; Iisalmi, Kuopio, Lapinlahti, Pielavesi, Siilinjärvi*
82. Nilsiään mäkikylät; Pohjois-Savo; Kuopio
83. Pisan maisemat; Pohjois-Savo; Kuopio

84. Totkunniemen kylämaisemat; Pohjois-Karjala; Kitee
85. Kiteenlahden kylämaisemat; Pohjois-Karjala; Kitee
86. Saarion kylämaisema; Pohjois-Karjala; Tohmajärvi
87. Huhtilammen kylämaisema; Pohjois-Karjala; Joensuu
88. Heinävaaran ja Selkien kylien vaaramaisemat; Pohjois-Karjala; Joensuu, Kontiolahti
89. Ilomantsin vaarakylämaisemat; Pohjois-Karjala; Ilomantsi
90. Kolin maisemat; Pohjois-Karjala; Joensuu, Kontiolahti, Lieksa
91. Karhunpään rantakylä; Pohjois-Karjala; Nurmes
92. Ylikylän viljelymaisemat; Pohjois-Karjala; Nurmes
93. Ylä-Valtimon viljelymaisemat; Pohjois-Karjala; Nurmes
94. Rasimäen jokilaaksokylä; Pohjois-Karjala; Nurmes
95. Päijälän linnavuoren muinaismaisema; Keski-Suomi; Kuhmoinen
96. Arvajanreitin kulttuurimaisemat; Keski-Suomi; Jämsä, Kuhmoinen
97. Alhojärven viljelymaisema; Keski-Suomi; Jämsä
98. Jämsänjokilaakso; Keski-Suomi; Jämsä
99. Oravivuoren maisemat; Keski-Suomi; Jyväskylä, Jämsä
100. Putkilahden kulttuurimaisemat; Keski-Suomi; Jyväskylä
101. Viisarimäen ja Rutalahden laaksomaisema; Keski-Suomi; Joutsa, Toivakka
102. Kuukanpään kulttuurimaisema; Keski-Suomi; Jyväskylä
103. Hyyppäänvuoren maisema; Keski-Suomi; Laukaa
104. Saarijärven reitin kulttuurimaisemat; Keski-Suomi; Karstula, Saarijärvi
105. Pihtiputaan pika-asutusmaisemat; Keski-Suomi; Pihtipudas
106. Muurasjärven kulttuurimaisemat; Keski-Suomi; Pihtipudas
107. Hyyppänjokilaakson kulttuurimaisema; Etelä-Pohjanmaa; Kauhajoki
108. Luopajärven viljelylakeus; Etelä-Pohjanmaa; Kurikka
109. Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema; Etelä-Pohjanmaa; Ilmajoki, Seinäjoki
110. Lapuan Alajoen peltolakeus; Etelä-Pohjanmaa; Kauhava, Lapua, Seinäjoki*
111. Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat; Etelä-Pohjanmaa; Kuortane, Lapua
112. Ähtärin reitin maisemat; Etelä-Pohjanmaa, Pirkanmaa; Virrat, Ähtäri
113. Lehtimäen mäkiasutus; Etelä-Pohjanmaa; Alajärvi
114. Härkmeren kulttuurimaisema / Härkmeri kulturlandskap; Pohjanmaa; Kristiinankaupunki

115. Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema / Harrströms ådals kulturlandskap; Pohjanmaa; Korsnäs, Närpiö* (esitetään poistettavaksi)
116. Merenkurkun saaristomaisemat / Kvarkens skärgårdslandskap; Pohjanmaa; Maalahti, Mustasaari, Uusikaarlepyy, Vaasa, Vöyri*
117. Björköbyn saariston kulttuurimaisema / Björköby skärgårds kulturlandskap; Pohjanmaa; Mustasaari*
118. Söderfjärdenin viljelyaukea / Söderfjärdens odlingslätt; Pohjanmaa; Maalahti, Mustalahti, Vaasa
119. Laihianjoen kulttuurimaisema / Laihela ås kulturlandskap; Pohjanmaa; Laihia, Mustasaari*
120. Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat / Kyro äldals kulturlandskap; Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa; Isokyrö, Mustasaari, Seinäjoki, Vaasa
121. Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisemat / Vörå äldals kulturlandskap; Pohjanmaa; Vöyri
122. Kimojokilaakson viljelymaisemat / Kimo ådals odlingslandskap; Pohjanmaa; Vöyri
123. Purmonjokilaakson viljelymaisemat / Purmo ådals odlingslandskap; Pohjanmaa; Pedersören kunta
124. Perhonjokilaakson viljelymaisema / Perho ådals odlingslandskap; Keski-Pohjanmaa; Veteli
125. Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Keski-Pohjanmaa; Kannus, Toholampi
126. Vattajan rantamaisemat / Vattaja strandlandskap; Keski-Pohjanmaa; Kokkola
127. Reisjärven kulttuurimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Reisjärvi
128. Kalajokilaakson viljelymaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Haapajärvi, Nivala, Sievi, Ylivieska
129. Rahjan saaristomaisemat ja Kalajoen hiekkasärkät; Pohjois-Pohjanmaa; Kalajoki*
130. Miilurannan asutusmaisema; Pohjois-Pohjanmaa; Kärsämäki
131. Hailuoto; Pohjois-Pohjanmaa; Hailuoto, Oulu
132. Limingan lakeuden kulttuurimaisema; Pohjois-Pohjanmaa; Kempele, Liminka, Lumijoki, Oulu, Tyrnävä
133. Oulujokilaakson kulttuurimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Muhos, Oulu, Tyrnävä*
134. Olvassuo; Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa; Pudasjärvi, Puolanka, Utajärvi
135. Aittojärven ja Livojokivarren kulttuurimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Pudasjärvi
136. Iijoen jokivarsimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Pudasjärvi, Taivalkoski
137. Tyrjärven kulttuurimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Taivalkoski
138. Määttälänvaaran kulttuurimaisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Kuusamo
139. Rukan vaarajono; Pohjois-Pohjanmaa; Kuusamo
140. Oulankajoen ja Kitkajoen koskimaisemat; Lappi, Pohjois-Pohjanmaa; Kuusamo, Salla
141. Rokuanvaaran maisemat; Pohjois-Pohjanmaa; Muhos, Utajärvi, Vaala
142. Manamansalon kulttuurimaisemat; Kainuu
143. Paltaniemen kulttuurimaisema ja Oulujärven rantaluhdat; Kainuu; Kajaani

144. Melalahden ja Vaarankylän kulttuurimaisema*
145. Vuokatin vaarajono ja rantakylät; Kainuu; Sotkamo*
146. Naapurinvaaran vaara-asutus; Kainuu; Sotkamo
147. Kainuun vaarakylät; Kainuu; Puolanka
148. Suomussalmen vienalaisylien kulttuuri- ja eränkäyntimaisemat; Kainuu; Suomussalmi
149. Simon rannikon kulttuurimaisemat; Lappi; Simo
150. Eteläisen Tornionlaakson maisemat; Lappi; Tornio, Ylitornio
151. Aavasaksan maisemat; Lappi; Ylitornio
152. Lohijärven ja Leukumanpään kylämaisemat; Lappi; Ylitornio
153. Viirinkylän jokivarsimaisema; Lappi; Rovaniemi
154. Venejärven kylämaisema; Lappi; Kolari
155. Kaukosen kylämaisema; Lappi; Kittilä
156. Kieringin kulttuurimaisema; Lappi; Sodankylä
157. Javaruksen kylämaisema; Lappi; Kemijärvi
158. Pyhätunturin maisemat; Lappi; Kemijärvi, Pelkosenniemi
159. Kairalan ja Luiron kulttuurimaisema; Lappi; Pelkosenniemi
160. Kuoskun kulttuurimaisema; Lappi; Savukoski
161. Saijan kylämaisema; Lappi; Salla
162. Ounas- ja Pallastunturien maisemat / Ovnnes- ja Bállasduoddara duovdagat; Lappi; Enontekiö, Kittilä, Muonio
163. Puljun erämaakylä; Lappi; Kittilä
164. Käsivarren suurtunturien maisemat / Giehtaruohtasa stuorraduoddariid duovdagat; Lappi; Enontekiö
165. Iiton palsasuomaisema / litto balsajeagge duovdda; Lappi; Enontekiö
166. Enontekiön poronhoito- ja kausiasutusmaisemat / Eanodaga boazodoallo- ja jahkodatássanduovdagat; Lappi; Enontekiö
167. Peurakairan luontaiselinkeinomaisemat / Goddeskáiddi luondduealáhusduovdagat; Lappi; Inari, Kittilä, Sodankylä
168. Nattastunturien ja Sompiojärven maisemat / Náttaziid ja Soabattjávrru duovdagat; Lappi; Sodankylä
169. Saaritunturien poronhoitomaisemat / Suoloduoddara boazodoallo duovdagat; Lappi; Sodankylä
170. Kaunispään tunturimaisemat / Čáppoaivvi duottarduovdagat; Lappi; Inari
171. Inarijärven ja Juutuanjoen maisemat / Anárjávrru ja Juvdujoga duovdagat / Aanaarjäävri já Juvduu enâduvah / Aanaarjääu’r da Juutuanjoogg kue’stelm; Lappi; Inari

172. Ukonjärven ja Myössäjärven maisemat / Ádjájávri ja Muoisejávri duovdagat / Äijihjäävri já Myössäjäävri enâduvah / Ukonjääu'r da Myössäjääu'r kue'stelm; Lappi; Inari
173. Paatsjoen ja Nellimin vesistö- ja asutusmaisemat / Báhcáveaji ja Njellima čázádat- ja ássanduovdagat / Paččvei já Njeellim čácádâh- já aassâmenâduvah / Paaččjoogg da Njeä'llem čä'ccõs- da aassâmkue'stelm; Lappi; Inari
174. Iijärven ja Tsiuttajoen luontaiselinkeinomaisemat / Idjajávri ja Čivttajoga luondduealáhusduovdagat / Ijjäävri ja Čivtjuuvâ luánduiäláttâsenâduvah / Iijääu'r da Tsiuttajoogg luáttjie'llemvue'kk-kue'stelm; Lappi; Inari
175. Sevettijärven asutusmaisemat / Čeavetjávri ássanduovdagat / Čevetjäävri aassâmenâduvah / Če'vetjääu'r aassâmkue'stelm; Lappi; Inari
176. Inarijokivarren vuotuismuuton maisemat / Anárjohleagi jahkodatjohtima duovdagat / Aanaarjuhâpiällä varriistállâm enâduvah; Lappi; Inari
177. Ailikastunturin luontaiselinkeinomaisemat / Áilegasa luondduealáhusduovdagat; Lappi; Utsjoki
178. Kevon tunturiylängön maisemat / Geavu badjeeatnama luondduelahusduovdagat; Lappi; Utsjoki
179. Tenonlaakson maisemat / Deanuleagi duovdagat; Lappi; Utsjoki
180. Paistunturien luontaiselinkeinomaisemat / Báišduoddara luondduealáhusduovdagat; Lappi; Utsjoki
181. Utsjokilaakson maisemat / Ohcejohleagi duovdagat; Lappi; Utsjoki
182. Alakönkään koskimaisema / Vuollegeavgnjá guoikaduovdda; Lappi; Utsjoki
183. Pulmankijärven tunturimaisema / Buolbmátjávri duottarduovdda; Lappi; Utsjoki
- UUSI (A) Verlan ja Suur-Selänpään kulttuurimaisema; Kymenlaakso; Kouvola*
- UUSI (B) Orisbergin kulttuurimaisema; Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa; Isokyrö, Seinäjoki*
- UUSI (C) Vanhan Vaasan kulttuurimaisema; Gamla Vasa kulturlanskap; Pohjanmaa; Vaasa*
- UUSI (D) Kitkajärvien ja Riisitunturin maisema; Lappi, Pohjois-Pohjanmaa; Kuusamo, Posio*
- UUSI (E) Ratasjärven kulttuurimaisema; Lappi; Pello*
- UUSI (F) Juujärven jokivarsikylän kulttuurimaisema; Lappi; Kemijärvi*